

1. Будзієвський М. Ю., Лускатов О. В., Пиріг І. В., Плетенець В. М., Чаплинський К. О., Чаплинська Ю. А. Криміналістика (курс лекцій) : навч. посіб. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 397 с.
2. Чаплинський К. О., Лускатов О. В., Пиріг І. В., Плетенець В. М., Чаплинська Ю. А. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-е вид., перероб. і допов. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
3. Кигаї В. А. Відносно ідентифікації людини за зовнішніми ознаками. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування* : матеріали кругл. столу (м. Дніпро, 25 лютого 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 37–39.
4. Чорна П. П. Криміналістична габітологія: її сутність і завдання. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертизи* : матеріали науково-практ. семінару (Дніпро, 28 трав. 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 192–195.
5. Husieva V. Problems of human personal identification by appearance in investigation of criminal offenses. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 2021. Vol. 24. No. 2. S. 109–122. URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2021.07> (date of access: 13.12.2023).
6. Джуря В. В. Особливості криміналістичної ідентифікації особи при проведенні досудового розслідування : матеріали VI Міжнар. молодіжного наукового юрид. форуму / Національний авіаційний університет, 18 травня 2023 р. Київ, 2023. С. 224–226.

УДК 343.982.327

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/719-723

Богдан ПАРІМОНЧІК

студент ННІ права
та інноваційної освіти

Сергій ІСЛАНКІН

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБРОЇ, БОЄПРИПАСІВ, ВИБУХІВОК ТА СЛІДІВ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Серед досліджень, які здійснюються у сфері кримінального провадження, особливе місце посідає криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів і слідів їхнього застосування, холодної зброї.

Серед засобів вчинення кримінальних правопорушень особливе місце завжди посідала вогнепальна зброя. Останнім часом спостерігається значне зростання кількості злочинів, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї. Це пов'язано з тим, що ринок вогнепальної зброї став більш доступний, а також в реаліях військової агресії РФ проти України виникло більше можливостей для отримання зброї незаконним шляхом.

К. Радельчук вказує, що аналіз проваджень досліджуваної проблеми показує, що для вчинення вбивств злочинцями застосовуються різні способи, серед яких можна виділити три найпоширеніші способи, а саме: використання вогнепальної зброї – 55 % випадків, використання вибухових пристроїв – 4 %, застосування холодної зброї та інших предметів, що мають господарсько-побутове призначення – 36 % [6, с. 343].

Науково-теоретичною основою криміналістичного дослідження вогнепальної зброї слугує наука «Судова балістика» – розділ науки криміналістики, який вивчає ручну вогнепальну зброю і сліди її дії для одержання доказової інформації [7, с. 113].

Судово-балістична експертиза є однією з форм практичного застосування судової балістики – «... це спеціальне дослідження, яке проводиться у встановленій законом процесуальній формі зі складанням відповідного висновку, метою якого є отримання науково-обґрунтованих фактичних даних про вогнепальну зброю, боєприпаси до неї і обставини їх застосування, що мають значення для розслідування і судового розгляду» [15, с. 135].

Найбільш поширеними об'єктами судово-балістичного дослідження є: боєприпаси до ручної вогнепальної зброї, як споряджені (патрони), так і їх частини (кулі, гільзи, дріб,

картеч, капсулі, пижі, прокладки, порох тощо); ручна вогнепальна зброя, її окремі частини та приладдя; засоби та інструменти, що використовуються для спорядження патронів і приготування снарядів (куль, дробу, картечі); сліди на зброї, боєприпасів та інших об'єктах, що виникають під час пострілу; предмети зі слідами зберігання зброї [8, с. 2].

Найбільш складним дослідженням є ідентифікація вогнепальної зброї за стріляними кулями та гільзами. Порівняльне дослідження лідів на кулі (гільзі), та слідів на кулі (гільзі), отриманих експериментальним шляхом, провадиться шляхом зіставлення за допомогою порівняльного мікроскопа і за збільшеними фотознімками [17, с. 131].

Згідно з чинними методиками судовобалістичних досліджень можна виокремити такі завдання цих досліджень:

- установлення належності об'єктів дослідження до вогнепальної зброї певного виду, типу та калібру боєприпасів;
- установлення належності патронів до боєприпасів певного виду, типу та калібру;
- установлення способу виготовлення зброї та патронів;
- установлення придатності зброї та боєприпасів до здійснення пострілів;
- установлення вогнепальної зброї певного типу, виду, системи, зразка та калібру за слідами на стріляних кулях, гільзах;
- ідентифікація конкретного екземпляру зброї за слідами на стріляних кулях, гільзах тощо;
- установлення можливості здійснення пострілів без натискання на спусковий гачок за певних обставин;
- установлення обставин, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї (кількості пострілів, напрямку та дистанції пострілів, взаємного положення зброї і перешкоди тощо) [11–13].

О. Ковальова у своїй роботі вказує, що в Україні на цей час відсутні єдині методики проведення судово-балістичних експертиз нових різновидів зброї і боєприпасів (пневматичної, газової, травмуючої не смертельної дії) та конструктивно схожих пристроїв. З урахуванням тенденції щодо формування окремого розділу криміналістики з назвою «криміналістичне зброезнавство» ці питання набувають великого значення для розробки методик експертного дослідження окремих різновидів зброї та інформаційно-довідкового забезпечення [10, с. 226].

В умовах агресії РФ проти України з 2014 року зросла кількість незареєстрованої зброї різних нових видів, відсутність даних про конкретний зразок зброї викликає проблеми під час проведення судової експертизи з ідентифікацією зброї та встановити її походження. Це потребує постійного коригування чинних методик дослідження зброї, а ефективність класифікації кримінального порушення залежить від компетентності експерта і проведених ним досліджень: ідентифікаційних, класифікаційних, діагностичних, ситуаційних [14, с. 145; 18].

НДЕКЦ МВС України застосовують «Методику встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби», «Методику встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби», Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [1; 11–13].

Підставою для проведення експертизи є постанова органу кримінального переслідування, ухвала (постанова) суду про призначення експертизи, постанова нотаріуса, а також рішення особи, у провадженні або на розгляді якої перебуває справа про адміністративне порушення [15, с. 135]. Виявлену зброю фіксують за допомогою фотографування й описують у *протоколі огляду*, в якому вказується місце виявлення; відстань від двох нерухомих об'єктів; положення ствола зброї; вид; систему; наявність і зміст маркувальних позначок; номер зброї або її частин; загальний стан зброї; положення курка запобіжника, кожуха затвора; наявність патрона (гільзи) в патроннику, магазині (барабані), слідів пальців на зброї, кіптяви і нагару, сторонніх часток у стволі та слідів запаху порохових газів. Патрони, гільзи, кулі, дріб, картеч, пижі підлягають виявленню, фіксації й дослідженню під час огляду на місці події. Водночас ефективним буде застосування металошукача [16, с. 104].

Зважаючи на вищевказані завдання судовобалістичних досліджень, можна вказати основні питання досліджень:

чи належить наданий предмет до вогнепальної зброї певного виду, типу та калібру, в який спосіб виготовлена надана зброя, чи придатна надана зброя для стрільби, у який спосіб виготовлені надані деталі, частини та механізми зброї, чи належать надані патрони до боєприпасів певного виду, калібру, чи придатні надані патрони для проведення пострілів, чи

належать надані кулі та гільзи (дріб, картеч, пижі, прокладки, капсулі тощо) до складових елементів патронів певного виду, типу та калібру, зі зброї якого виду, типу та калібру відстріляні надані кулі (гільзи, пижі тощо), чи відстріляні надані кулі (гільзи) з поданої зброї, чи схожі морфологічні ознаки наданих куль (гільз, дроби, картечі, пижів тощо) з аналогічними складовими елементами вилучених патронів певного виду, типу та калібру [18]?

Як напрям подальшого вдосконалення і розвитку судової балістики, разом з державною, може впроваджуватися інститут приватної експертизи. Ще М. В. Салтевський вказував на те, що: «... в багатьох європейських країнах, таких як Латвія, Норвегія, Фінляндія, Данія, Ісландія та інші діє інститут *приватної експертизи*. Впровадження інноваційного досвіду зарубіжних країн з приводу проведення приватних експертиз, є досить перспективним питанням з точки зору підходу до принципів проведення судових експертиз взагалі» [4, с. 227].

Балістичне дослідження засобів і слідів вибуху називають вибухотехнічною експертизою, для цього створюють в експертних установах вибухотехнічні лабораторії [4, с. 249]. Експертні вибухотехнічні дослідження проводять в повному обсязі мають змогу тільки експертні підрозділи ДНДЕКЦ МВС України, експертні підрозділи СБ України і НДІСЕ МЮ України [5, с. 238].

Як вказувалося раніше, значний відсоток використання зброї в злочинній діяльності припадає на використання холодної зброї. Особливу небезпеку становлять злочини, під час учинення яких використовують холодну зброю, оскільки вона є найбільш поширеною, доступною для широкого кола осіб, а також зручною для носіння й раптового застосування.

Криміналістичне дослідження холодної зброї – це підгалузь криміналістичного зброєзнавства, що вивчає холодну зброю і конструктивно схожі з нею вироби, сліди їх застосування та розробляє прийоми, методи і засоби збирання та дослідження таких об'єктів з метою розслідування кримінальних правопорушень.

Згідно з Методикою МВС кримінального дослідження холодної зброї *холодна зброя* – це предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового завдання тяжких (небезпечних для життя у момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких спрямована на використання м'язової сили людини [3].

Об'єктами криміналістичного дослідження холодної зброї є: холодна зброя (ножі, кинжалі, арбалети, луки, біти, металеві ножі, сюрікени, бумеранги, стилети, кортики, шаблі, шашки, палаші, шпаги, рапіри, мечі, тесаки, багнети, сокири, списи, сокири, кистені, кастети, нунчаки тощо, а також предмети, які схожі з вищевказаними предметами за конструктивними особливостями), окремі її частини, заготовки та напівфабрикати зброї; конструктивно схожі з холодною зброєю вироби; матеріали, інструменти та інші засоби для виготовлення холодної зброї; предмети зі слідами від холодної зброї [2, с. 61].

Для кримінально-правової кваліфікації скоєного необхідно вирішити *головне питання* – виявлення належності предмета до холодної зброї, що буде обумовлюватися сукупністю таких *загальних криміналістичних і конструктивних ознак*: призначення для ураження цілі; придатність для неодноразового ураження цілі, наявність елементів певного виду, форм та розмірів, спосіб з'єднання елементів. Всі інші предмети (пристрої), в яких повністю або частково відсутня хоча б одна з цих загальних ознак, до холодної зброї не належать [3]. У протилежному випадку – це певні групи предметів господарсько-побутового або виробничого призначення [5, с. 223].

Орієнтовний *перелік питань вирішуваних судовою експертизою* предмета щодо віднесення його до холодної зброї згідно з чинними методиками криміналістичних досліджень:

1. Чи є наданий предмет холодною зброєю?
2. До якого типу, виду, різновиду холодної зброї належить цей предмет?
3. Який спосіб виготовлення наданої холодної зброї (заводський, кустарний, саморобний)?
4. Чи не перероблена ця холодна зброя зі зброї іншого типу, виду, зразка, якого саме і яким способом?
5. Чи не використовувалися для виготовлення цієї холодної зброї частини (деталі) холодної зброї іншого типу, виду, зразка або предмета виробничого чи господарсько-побутового призначення і якого саме?
6. Чи є наданий на дослідження предмет заготовкою холодної зброї?
7. Чи є ця холодна зброя національною та якою саме?

8. Чи перебувала ця холодна зброя постійно в досліджуванному чохлаї?

9. Чи справна надана холодна зброя? Якщо несправна, які вона має дефекти, їх причини та чи впливають вони на можливість застосування цієї холодної зброї за призначенням [3; 5, с. 224; 18]?

Узагальнюючи, можна навести такий алгоритм дій під час дослідження віднесення предмета (пристрою) до холодної зброї:

1. Фіксація зовнішнього вигляду предмета, визначення основного цільового призначення, визначення способу дії уражуючих елементів, встановлення виду матеріалів предмета, кріплення складових частин.

2. Встановлення форми та конструктивних особливостей уражуючого елементу. Наприклад, *техніко-криміналістичні вимоги до клинкової холодної зброї і комбінованої холодної зброї з клинком (клинками) такі:*

а) мінімальна довжина клинка – не менше ніж 90 мм; мінімальна товщина клинка – не менше ніж 2,6 мм; мінімальна твердість клинка з вуглецевістої сталі – не менш ніж 50 НКС (в разі відсутності ДСТУ, ТУ, якими встановлені інші значення твердості); б) мінімальна твердість клинка, що виготовлений із корозійностійкої сталі – не менше ніж 45 НКС; в) кут загострення леза – не більше ніж 30 градусів [3].

3. Встановлення способу з'єднання елементів, конструктивні особливості руків'я, конструктивні особливості з'єднання руків'я з уражуючим елементом, міцність та пружність конструкції в цілому.

4. Порівняння форми, розмірів та конструкції предмета (пристрою) з формами, розмірами та конструкцією відомих зразків холодної зброї та предметів господарсько-побутового призначення [3].

Як вказував М. В. Салтевський, одним із найскладніших досліджень холодної зброї є встановлення мускульного зусилля для заподіяння конкретного ушкодження, а розташування ран і спосіб розчленування – про знання анатомії людини і професійних навичок людини [4, с. 252].

Організація розкриття та розслідування сучасних злочинів, пов'язаних із застосуванням вогнепальної і холодної зброї не можлива без використання сучасних наукових криміналістичних знань в галузі судової балістики і судової експертизи зброї, боеприпасів та слідів їх застосування, безперервного розвитку та вдосконалення методик криміналістичної техніки цих досліджень. Криміналістичне дослідження зброї, боеприпасів та слідів її застосування дає змогу встановити беззаперечні факти, які потрібні для ефективної кваліфікації злочину.

1. Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/page/32>

2. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.

3. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів : затв. від 15.01.1999 р. № п0002320-99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002320-99#Text>

4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2008. 588 с.

5. Степанюк Р. Л., Гусєва В. О., Кікінчук В. В. Криміналістика: криміналістична техніка : навч. посіб. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 388 с.

6. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: тези доп. Міжнар. науково-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 453 с.

7. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю.Шепітька. 3-є вид., перероб. і допов. Київ : Концерн Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 736 с.

8. Куций Я. А. Криміналістична балістика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науково-технічна конференція факультету машинобудування та транспорту*. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fmt/all-fmt-2019/paper/view/7692>

9. Біленчук П. Д. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство. Київ : Міжнародна агенція «Веєгопе», 2003. 384 с.

10. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави : матеріали XII міжнар. науково-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 26 березня 2020 р.). Одеса : ОДУВС, 2020. 268 с.

11. Методика встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби / ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП Мін'юсту України. Київ, 2012.

12. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до

стрілби / ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП Мін'юсту України. Київ, 2012.

13. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

14. Яремчук В. Окремі проблеми проведення експертизи зброї та слідів і обставин її використання. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 31(70). Ч. 3. № 2. С. 144–148.

15. Мельник Р. В., Голдинський І. А., Гамера В. А. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 134–136. URL: https://Isej.org.ua/5_2016/40.pdf

16. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістичне дослідження зброї, боєприпасів, вибухових речовин і пристроїв та слідів їх застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 46. Т. 2. С.100–104.

17. Мельник Р. В., Голдинський І. А., Гамера В. А. Судова балістика: класифікація та сліди вогнепальної зброї, огляд вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 131–133.

18. Офіційний сайт Київського науково-дослідного інституту судових експертиз. URL: <https://kndise.gov.ua/ekspertyza-zbroyi/>

УДК 343.102

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/723-725

Дар'я ПОРОХНЯ

студентка ННІ права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Сергій ІСЛАНКІН

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Початок повномасштабного вторгнення в Україні створив низку змін в чинному законодавстві, зокрема йдеться про Кримінальний процесуальний кодекс України. В КПК України було внесено низку змін, що стосуються судового розгляду кримінальних правопорушень, а також досудового розслідування. Зазначені зміни, насамперед, мали на меті вирішувати суперечливі ситуації та враховувати всі ризики їх вирішення, на різних етапах кримінального провадження, в період воєнного стану.

Значних змін та доповнень зазнав саме розділ IX-1 КПК України. По-перше, було змінено назву на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану». По-друге, було значно розширено та доповнено новими положеннями вищезазначений розділ КПК України [1]. Ці зміни стосуються зокрема стадій досудового розслідування. Тому особливу увагу варто звернути на особливості порядку проведення окремих слідчих дій в умовах воєнного часу, а саме обшуку.

Насамперед необхідно зазначити тлумачення Кримінальним процесуальним кодексом України такого поняття, як обшук. Стаття 234 КПК України визначає, що зазначена слідча дія проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуто у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Обшук є однією з невербальних слідчих (розшукових) дій, а також досить ефективним засобом збирання та перевірки доказів під час розслідування кримінального провадження [2, с. 142].

Варто зазначити, що примусовий характер обшуку означає те, що його дозволяється проводити, незважаючи на заперечення особи, яку обшукують. Але, незважаючи на вищезазначену обставину, виконувати ці та інші дії примусового характеру уповноважені